STIVEN CATALYST

SERIA E TRETË · NËNTOR 2026

MANAGEMENT REVIEW

Menaxhim pa teatër.

STRATEGJIA

VLERËSO MË PARË, PASTAJ DISKUTO

Kau i Galton-it në Plymouth, pse një hamendësim i egër e prish mesataren, tri mënyra si e dobëson turmën shikimi i përgjigjeve të të tjerëve, kur ndihmon shkëmbimi, dhe një kartë për vlerësime të pavarura.

0,8% ishte largësia e vlerësimit të mesit të 787 vizitorëve të një panairi bagëtish nga pesha e kaut të therur: 1207 paund kundrejt 1198.

GALTON, 1907

BRENDA

TEMA KRYESORE
787 karta dhe një ka
FAQE 03

MODELI
Tri mënyra si humbet turma
FAQE 05

MJETI I NUMRIT
Karta e vlerësimit të pavarur
FAQE 08

NR. 83 · STRATEGJIA

Në këtë numër

Shumë takime planifikimi nisin me dikë që thotë një numër. Pas kësaj, të tjerët priren të flasin rreth tij. Kërkimi për mençurinë e turmës bën një pyetje të thjeshtë: sa vlen vlerësimi i një grupi, nëse anëtarët e tij e kanë dëgjuar tashmë njëri-tjetrin?

Në një panair bagëtish në Plymouth, 787 vizitorë shkruan secili një hamendësim në një kartë; ai i mesit e humbi peshën e kaut me 0,8%. Në Cyrih, 144 studentë u paguan për përgjigje të sakta. Shikimi i vlerësimeve të të tjerëve ua ngushtoi shtrirjen, nuk e bëri grupin dukshëm më të saktë, dhe i bëri më të sigurt. Në një eksperiment në internet me 1360 njerëz, shkëmbimi ndihmoi kur çdo zë peshonte njësoj, dhe dëmtoi kur një person me shumë lidhje ishte larg së vërtetës. Një kartë e kthen këtë në rutinë për vlerësimet.

Stiven Janaqi REDAKTOR · STIVEN CATALYST

03 TEMA KRYESORE
787 karta dhe një ka

04 SHIFRAT
Mesatarja që mashtron

05 MODELI
Tri mënyra si humbet turma

06 ÇFARË THOTË KËRKIMI
Jo çdo ndikim është i njëjtë

07 SI MATET
A është grupi ende i mençur?

08 MJETI I NUMRIT
Karta e vlerësimit të pavarur

09 BURIMET
Burimet dhe metoda

SI LEXOHET KY NUMËR

Shifra
Çdo shifër ka burimin dhe vitin poshtë faqes së vet.

Leximi ynë
Ku flet redaktori dhe jo kërkimi, shkruhet qartë.

Praktika
Hapat dhe karta janë propozime për t'u provuar, jo rezultate kërkimi.

TEMA KRYESORE

787 karta dhe një ka

Në mars 1907, Francis Galton përshkroi te Nature një garë për të gjetur peshën në panairin e bagëtive dhe shpendëve të Anglisë Perëndimore, në Plymouth. Për gjashtë peni, vizitorët shkruanin në një kartë sa do të peshonte një ka i majmë pasi të therej dhe të pastrohej.

≈800
karta u shpërndanë; Galton-i la mënjanë 13 si të dëmtuara ose të palexueshme

1207 paund
vlerësimi i mesit i 787 kartave që mbetën

1198 paund
pesha e kaut të therur

Galton-i mori vlerësimin e mesit, si në një votim ku çdo vlerësim tjetër del me shumicë ose shumë i lartë ose shumë i ulët. Ishte 9 paund, ose 0,8%, më i lartë. Gjysma e kartave ishin nga 29 paund poshtë deri në 45 paund sipër tij. Ai dha një arsye pse materiali ishte i mirë:

“Gjykimet nuk ishin të anshme nga pasioni dhe nuk ishin të ndikuara nga oratoria dhe të ngjashme.”

LEXIMI YNË

Turma nuk ishte e mençur sepse foli. Ishte e mençur sepse çdo kartë u shkrua para se dikush të dëgjonte një fjalim.

Burimi: Francis Galton, Nature 75 (No. 1949), 1907

Galton, Nature 75, 7 mars 1907, f. 450–451. Ai jep vlerësimin e mesit, medianën; ne përdorim vetëm shifrat e tij. Citimi është i tij; përkthimet janë tonat.

SHIFRAT

Mesatarja që mashtron

Jan Lorenz, Heiko Rauhut dhe kolegët në ETH të Cyrihut u bënë 144 studentëve gjashtë pyetje faktike, në 12 seanca me nga 12 veta. Një pyetje kërkonte gjatësinë e kufirit mes Zvicrës dhe Italisë. Pagesa shpërblente vetëm saktësinë, jo pajtimin me të tjerët.

SA SHPESH SHIFRA E GRUPIT I MUNDI VLERËSIMET INDIVIDUALE (2011)

Përgjigjet e pyetjeve të tilla janë të anuara djathtas: pak hamendësime shumë të larta e tërheqin mesataren e thjeshtë larg së vërtetës. Mesatarja gjeometrike, një mesatare e marrë në shkallë logaritmike, u reziston, ashtu si mediana që përdori Galton-i.

LEXIMI YNË

Para se të nxirrni mesataren e vlerësimeve të ekipit, shikoni shtrirjen. Një numër i egër mund ta lëvizë mesataren më shumë se dhjetë të arsyeshëm.

Burimi: Jan Lorenz, Heiko Rauhut, Frank Schweitzer & Dirk Helbing, PNAS 108(22), 2011

Pjesa e rasteve kur shifra e grupit ishte më afër së vërtetës se vlerësimet individuale: mesatarja e thjeshtë kundrejt vlerësimeve të para, ajo gjeometrike me logaritme. 144 pjesëmarrës, gjashtë pyetje. Lexuar te teksti i plotë.

MODELI

Tri mënyra si humbet turma

Çdo pyetje zgjati pesë raunde. Në kushtin e kontrollit askush nuk shihte gjë. Në të tjerët, pjesëmarrësit shihnin mesataren e raundit të mëparshëm, ose çdo vlerësim deri atëherë. Përfundimi i autorëve:

> “Edhe ndikimi i lehtë shoqëror mund ta minojë efektin e mençurisë së turmës.”

01	**Efekti i ndikimit shoqëror**	Vlerësimet afrohen me njëri-tjetrin; gabimi kolektiv i grupit nuk bie dukshëm.
02	**Efekti i ngushtimit të shtrirjes**	E vërteta përfundon në skaj të shtrirjes, jo në mes, ndaj grupi i tregon më pak dikujt nga jashtë.
03	**Efekti i sigurisë**	Njerëzit bëhen më të sigurt pasi afrohen, edhe pse nuk janë më të saktë.

LEXIMI YNË

Pajtimi nuk është provë. Një ekip që u afrua në takim mund të jetë vetëm afruar.

Burimi: Jan Lorenz, Heiko Rauhut, Frank Schweitzer & Dirk Helbing, PNAS 108(22), 2011

Lorenz et al. (2011), abstrakti dhe rezultatet, lexuar të plota; citimi është nga abstrakti. Tre emrat janë të autorëve; përshkrimet e shkurtra janë tonat.

ÇFARË THOTË KËRKIMI

Jo çdo ndikim është i njëjtë

Joshua Becker, Devon Brackbill dhe Damon Centola në Universitetin e Pensilvanisë rekrutuan 1360 njerëz në internet; 1040 prej tyre punuan në rrjete me nga 40 veta. Ata vlerësuan sasi si kaloritë e një pjate me ushqim, tri herë secilën, dhe shihnin mesataren e njerëzve me të cilët ishin të lidhur.

NDRYSHIMI I GABIMIT, NGA VLERËSIMI I PARË TE I TRETI (2017)

Në rrjetet e barabarta çdokush kishte të njëjtin numër lidhjesh; në ato të centralizuara një anëtar kishte shumë më tepër, dhe grupi u zhvendos drejt përgjigjes së parë të tij, për mirë a për keq. Ata që nisën të saktë ndryshuan më pak.

LEXIMI YNË

Shkëmbimi ndihmoi aty ku çdo zë peshonte njësoj. Në shumë takime, një zë arrin i pari te të gjithë: ai i shefit.

Burimi: Joshua Becker, Devon Brackbill & Damon Centola, PNAS 114(26), 2017

Eksperimente në internet me detyra vlerësimi, jo ekipe pune; 13 prova për çdo lloj rrjeti. −10% është llogaritja jonë nga gabimi i mesatares 0,69 dhe 0,62 devijime standarde. Lexuar te teksti i plotë.

SI MATET

A është grupi ende i mençur?

Studimet e matën turmën në disa mënyra. Një ekip mund të mbajë të njëjtat shënime për vlerësimet e veta, dhe t'i kontrollojë kur të dihet shifra e vërtetë.

01	**Shënimet e para të ruajtura**	Çdo vlerësim i shkruar më vete, para se të flasë kush, dhe i ruajtur pas takimit.
02	**Mediana dhe shtrirja**	Vlera e mesit, dhe ku bie gjysma e mesme e shënimeve, siç i lexoi kartat Galton-i.
03	**Ku ra e vërteta**	Në mes të shënimeve, apo në skaj të tyre: treguesi i mençurisë së turmës te Lorenz dhe kolegët.
04	**Gabimi para dhe pas**	Mediana e shënimeve të para dhe shifra e rënë dakord, secila përballë vlerës së vërtetë.
05	**Siguria para dhe pas**	Sa i sigurt ishte secili, e pyetur dy herë. Siguria që rritet pa një gabim më të vogël është paralajmërim.

LEXIMI YNË

Nëse shifra e rënë dakord nuk është më e mirë se mediana e shënimeve të para, takimi shtoi siguri, jo dije.

Burimet: Francis Galton, Nature 75 (No. 1949), 1907; Jan Lorenz, Heiko Rauhut, Frank Schweitzer & Dirk Helbing, PNAS 108(22), 2011

Masat ndjekin Galton-in (1907) dhe Lorenz et al. (2011); zbatimi i tyre te vlerësimet e një ekipi është propozim i redaksisë. Auditimi i zhurmës është te Nr. 20, pre-mortem te Nr. 44, vlerësimi i pavarur në intervista te Nr. 65.

MJETI I NUMRIT

Karta e vlerësimit të pavarur

Një kartë për çdo vlerësim: vëllimi i javës që vjen, kohëzgjatja e një pune, kostoja e një ndryshimi. Rreshtat 1–3 plotësohen më vete; biseda nis kur të jenë mbledhur të gjitha kartat. Vëllimi i rënë dakord mund të hyjë pastaj te Shift Capacity.

01	**Pyetja**	çfarë saktësisht, në cilën njësi, dhe kur do të dihet shifra e vërtetë
02	**Vlerësimi im, më vete**	një numër, dhe sa i sigurt: pak, mesatarisht, shumë
03	**Mbi çfarë u bazova**	një rresht: të dhëna, përvojë, një krahasim
04	**Shtrirja**	më i ulëti, mediana dhe më i larti i të gjitha kartave, të lexuara para se të debatojë kush
05	**Pas diskutimit**	shifra e rënë dakord; kush lëvizi dhe pse
06	**Shifra e vërtetë**	gabimi i medianës dhe i shifrës së rënë dakord; çfarë ndryshojmë herën tjetër

Burimet: Francis Galton, Nature 75 (No. 1949), 1907; Jan Lorenz, Heiko Rauhut, Frank Schweitzer & Dirk Helbing, PNAS 108(22), 2011; Joshua Becker, Devon Brackbill & Damon Centola, PNAS 114(26), 2017

Kjo kartë është propozim i redaksisë, i ndërtuar mbi Galton-in (1907), Lorenz et al. (2011) dhe Becker et al. (2017); si kartë nuk është provuar.

Hape mjetin: Kapaciteti i turnit stivencatalyst.com/sq/tools/shift-capacity/

BURIMET DHE METODA

Çdo shifër ka një burim.

Shifrat e këtij numri vijnë nga burimet më poshtë. Viti tregon sa e re është secila.

Vox populi
Francis Galton, Nature 75 (No. 1949), 1907
https://galton.org/essays/1900-1911/galton-1907-vox-populi.pdf

How social influence can undermine the wisdom of crowd effect
Jan Lorenz, Heiko Rauhut, Frank Schweitzer & Dirk Helbing, PNAS 108(22), 2011
https://doi.org/10.1073/pnas.1008636108

Network dynamics of social influence in the wisdom of crowds
Joshua Becker, Devon Brackbill & Damon Centola, PNAS 114(26), 2017
https://doi.org/10.1073/pnas.1615978114

METODA EDITORIALE

Çdo shifër u kontrollua për vitin, botuesin dhe çfarë mat, te teksti i plotë kur u hap. Burimi i lexuar vetëm te një përmbledhje, një abstrakt ose copa shënohet me “përmes”. Shifra që nuk u konfirmua te ajo që u lexua shënohet si e tillë në faqen e vet, ose lihet jashtë. Interpretimi i redaktorit shënohet “Leximi ynë”.

MANAGEMENT REVIEW

Menaxhim pa teatër.

Çdo numër, një pyetje e menaxhimit, e kontrolluar me kërkimet më të mira.

TË GJITHË NUMRAT

stivencatalyst.com/sq/magazine/management-review.html

Management Review · Nr. 83 · Nëntor 2026 · Stiven Catalyst
Redaktuar nga Stiven Janaqi, që përgjigjet për të; "redaksia" në këtë botim është ai. Tekstet, përkthimet, faqosja dhe kontrolli i shifrave te burimet e tyre bëhen në seanca pune me Claude, një model AI i Anthropic.
stivencatalyst.com/sq/how-this-is-made.html